

Azərbaycan ziyalisının ən gözəl xüsusiyyətlərini özündə cəmləşdirən alim

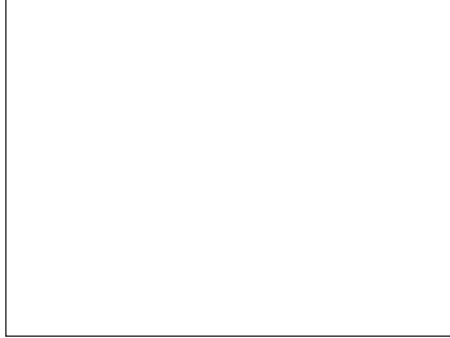
Professor Sayalı Sadıqova geniş yaradıcılıq qabiliyyətinə, zəngin erudi-siyaya, dərin biliyə malik, xalqa və onun mədəniyyətinə sonsuz məhəbbət bəsləyən fədakar ziyalı, ictimai xadimdir. O, bütün həyatını, yaradıcılıq qüvvəsini Azərbaycan dilçiliyinin inkişafına sərf etmiş, elmin, təhsilin və mədəniyyətin tərəqqisinə, ana dilimizin saflığının qorunmasına çalışmışdır.

S.Sadıqova 2000-ci ildən Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunda Terminologiya şöbəsinin müdürüdür. 2001-ci ildən AMEA Rəyasət Heyəti yanında Terminologiya Komissiyasının sədr müavini və məsul katibidir. Bu illərdə Terminologiya Komissiyasının qərarı ilə 140-a qədər terminoloji lüğət nəşr olunmuşdur. 2002-ci ildən Terminologiya Komissiyasının xətti ilə nəşr olunan "Terminologiya məsələləri" toplusunun redaktorudur.

Professor S.Sadıqovanın elmi tədqiqatlarının əsas mövzu və istiqamətlərinə ümumi dilçilik, terminologiya, müasir Azərbaycan ədəbi dili, onomastika, bədii əsərlərin dili, təbii dilçilik, ədəbi dil tarixi sahələri daxildir.

Terminologiyanın dilçiliyin müstəqil bir sahəsi kimi tədqiqində və inkişafında, nəzəri problemlərinin araşdırılmasında görkəmli alimin mühüm xidmətləri var. Müəllifin "Azərbaycan dilində fizika-riyaziyyat terminologiyasının formalaşması və inkişafı", "Azərbaycan dilində izahlı fizika-riyaziyyat terminləri lüğəti", "Azərbaycan dili terminologiyasının nəzəri problemləri", "Azərbaycan dilində terminologiyanın təşəkkülü və inkişafı", "Терминологические словосочетания в Азербайджанском литературном языке", "Müasir Azərbaycan ədəbi dilində termin yaradıcılığı prosesi", "Azərbaycan dilinin terminologiyası", "Dilçiliyin nəzəri problemləri", "Azərbaycan dilində terminologiyanın standartlaşdırma formaları", "Müstəqillik illərində terminologiyanın inkişafı", "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti və milli ədəbi dilin inkişaf tarixi" (1918-2018) dilçilik elminə qiymətli töhfələrdir. S.Sadıqova terminologiyanın nəzəri problemlərinə, eləcə də dilçiliyin başqa sahələrinə dair 26 monoqrafiyanın, 300-dən artıq elmi məqalənin və elmin müxtəlif sahələri ilə bağlı Terminologiya Komissiyasının xəttinə nəşr olunan 50-dən artıq terminoloji lüğətin redaktoru və ön sözünün müəllifidir. Elmi fəaliyyəti vətəndə halında götürən tədqiqatçı nəzəri əsərlərlə yanaşı "İzahlı dilçilik terminləri lüğəti" (Bakı, Elm, 2018, 912 səh.), "İzahlı yeni terminlər lüğəti" (iki cild, Bakı, Elm, 2016, 2018, 248 səh.), "Azərbaycan dilində şəxs adlarının izahlı lüğəti" (Bakı, Elm, 2016, 233 səh.) kimi bir sıra lüğətlərin tərtibçisidir. Onun tərtib etdiyi "Azərbaycan dilində şəxs adlarının izahlı lüğəti" respublikamızda fəaliyyət göstərən qeydiyyat idarələrində yeni doğulan körpələrə adların qoyulmasında əsas vəsaitdir.

Alimin dilçilik sahəsindəki uğurları ölkəmizin hüdudlarından kənar da nüfuz qazanmışdır. Əsərləri Rusiya, Türkiyə və İranda nəşr olunmuşdur. S.Sadıqova bunlarla bərabər respublikamızda

kada elmi konfranslarda, eləcə də Türkiyə, Qazaxıstan və İranda keçirilmiş konfrans və simpoziumlarda maraqlı məruzələrlə çıxış etmişdir. 2011-2012-ci illərdə Türkiyədə keçirilən Dil qurultayında nümayəndə kimi iştirak etmişdir.

S.Sadıqova uzun müddət Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Ekspert Şurasının üzvü olmuş, hazırda Respublika Elmi Tədqiqatların Təşkili və Əlaqələndirmə Şurasının, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası nəzdində Dilçilik üzrə Müdafiə Şurasının sədr müavini və Dilçilik İnstitutunda Elmi seminarın sədridir.

Hər bir alimin fəaliyyətinin bir hissəsini çalışdığı sahə üzrə elmi kadrların yetişdirilməsi təşkil edir. Sayalı Sadıqova bu illər ərzində güclü bir ziyalı mühiti yarada bilmişdir. Bu da onun işgüzarlığından, təşkilatçılıq bacarığından irəli gəlir. Professorun rəhbərliyi ilə dilçiliyin müxtəlif problemləri ilə bağlı 14 nəfər filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, 2 nəfər filologiya üzrə elmlər doktoru alimlik dərəcəsi almışdır.

Görkəmli alim Terminologiya Komissiyasının xəttinə Azərbaycan dilinin təkcə respublikada deyil, ölkədən kənar da qorunması istiqamətində də mühüm işlər aparır. Türkdillər Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının dəvəti ilə İstanbul şəhərində 16 noyabr 2012-ci ildə olan ilk iclasında iştirak etmiş, türk dillərinin vahid terminologiyasının yaradılması sahəsində Ekspertlər Komitəsinin və Ortak Terminoloji Kurulun üzvü seçilmişdir. Türk dillərinin ortaq əlifbasının qəbul edilməsi və prinsiplərinin hazırlanmasında iştirak etmişdir.

Professor Sayalı Sadıqova 2013-cü ildə Türkiyə Kenesi Terminologiya Komitəsinin təşkilatçılığı ilə Qazaxıstanda yaradılan Türki Akademiyasında Türk dillərinin Terminologiya məsələləri - termin yaradıcılığı prosesi ilə bağlı toplantıda iştirak etmiş və həmin komitənin üzvü seçilmişdir. O, həm də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin sərəncamı ilə yaradılan Dil Komissiyasının üzvüdür.

Azərbaycan dilçilik elminin inkişafındakı xidmətlərinə görə professor S.Sadıqova 2005-ci ildə AMEA-nın 60 illiyi və 2010-cu ildə anadan olmasının 50 illiyi ilə əlaqədar Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının fəxri fərmanları ilə təltif olunmuş, 2015-ci ildə elmi və təşkilati fəaliyyəti yüksək qiymətləndirilərək Azərbaycan Prezidentinin sərəncamı ilə "Tərəqqi" medalına layiq görülmüşdür. S.Sadıqova 2017-ci ildə AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun Elmi Şurasının qərarı ilə "İlin alimi", Azərbaycan dilinin qorunmasının təmin edilməsindəki fəaliyyətinə, vətənə və xalqa layiqli xidmətlərinə görə "İlin nüfuzlu ziya-

lısı" ali media mükafatına, 2018-ci ildə yaradıcılıq fəaliyyətinə görə KİV və Həmkarlar İttifaqı Rəyasət Heyətinin qərarı ilə "Qızıl qələm" media mükafatına layiq görülmüşdür.

Ömür səhifələri ilbəlil vərəqləndikcə, insan həyat yolu adlandırılan zaman anlayışının dəyərini daha dərinləndirərək dərk etməyə başlayır, şəxsiyyətlərin elm, xalq üçün önəmini daha çox anlayır. Ötən illər ərzində keçirdiyi şərəfli ömür yolu ilə gələcək nəsillərə örnək ola bilən, parlaq elmi yaradıcılığı ilə həyat salnaməsi yaradan professor Sayalı Sadıqova belə ziyalı xanımlarımızdandır. Dilçiliyin ən mühüm problemlərinə - terminologiya, leksikologiya, dil tarixi, onomastikaya aid əsərləri, dövlət dilinə aid mətbuat səhifələrində tez-tez dərc olunan məqalələri, kütləvi informasiya vasitələrində çıxışları respublikamızın elmi ictimaiyyəti tərəfindən maraqla qarşılanmışdır. O, Azərbaycan dilçiliyinin müxtəlif sahələrinə həsr edilmiş coxsaxəli yaradıcılığı, yenilikçi olması ilə daim diqqət mərkəzindədir.

Alimin araşdırmalarında qoyulan problemlər - terminlərin mahiyyəti, dilin leksik sistemində yeri, terminlərin yaranma prosesi, yaranma yolları, struktur-semantik xüsusiyyətləri, terminlərin terminoloji lüğətlərdə əksi, verilmə prinsipləri və s. məsələlər öz aktuallığı ilə diqqəti cəlb edir. Terminologiyanın nəzəri məsələlərindən bəhs edərkən müəllif müasir dilçilikdə mübahisəli olan problemlərə öz münasibətini bildirərək məntiqi cəhətdən onları təhlil etmişdir.

Müəllifin tədqiqatlarından aydın olur ki, Azərbaycan dilində terminologiyanın təşəkkülü və inkişafı tarixi qədimdir. Çünki termin yaradıcılığı cəmiyyətin məişəti, ictimai həyatı, onun elmi-iqtisadi və mədəni inkişafı ilə sıx bağlıdır. Hazırkı dövrdə terminoloji sistemə daxil olan leksik vahidlərin bütövlükdə üzə çıxarılıb tədqiq olunması, onların yaranma tarixinin müəyyənləşdirilməsi, etimoloji izahının verilməsi əhəmiyyətli dilçilik problemi olduğu qədər də müəhkəmdir. Müəllifin Azərbaycan dilçiliyinin ən aktual problemlərinə həsr olunmuş tədqiqatlarında terminlərin yaranma qaynaqları, təşəkkülü, formalaşması və inkişafı problemi öz həllini tapmışdır. Xüsusilə Azərbaycan dilçilik tarixində aktual bir problemin - elmi dilin inkişaf tarixi diaxronik səpkidə araşdırılmışdır.

Sayalı Sadıqova həm də yüksək insani keyfiyyətləri, səmimiyyəti və sadəliyi ilə seçilən, böyük ürəyə sahib insandırdır. Bu haqda söhbət açarkən, xüsusilə onun AMEA-nın əməkdaşlarına, doktorantlarına, tələbələrinə və gənclərə olan münasibətini qeyd etmək yerinə düşər. Təbiətə son dərəcə təvazökar, həm də tələbkar şəxsiyyət olan Sayalı xanım hər zaman tələbələrinin müstəqil fikirlərinə hörmətlə yanaşır, onları ruhlandırır, elmə həvəsləndirir və uğurlarına sevinir. O, gənc kadrların problemlərinə qayğı və diqqətlə yanaşır.

Elmin çətin yollarında çoxlarına kömək göstərən, səmimiyyəti, xeyirxahlığı, müstəsna qayğıkeşliyi ilə daim sevilən Sayalı Sadıqovaya yaradıcılıq uğurları arzulanır.